

Styrdokument

Riktlinjer vid utformning av vård- och omsorgsboende

Våra styrdokument

[Normerande]

Policy - Vår hållning, övergripande

Riktlinjer - Rekommenderade sätt att agera

Regler - Absoluta gränser och ska-krav

[Aktiverande]

Strategi - Avgörande vägval och strategiområden från fullmäktigeberedningar

Program - Avgörande vägval och programområden från andra än fullmäktigeberedningar

Plan - Uppdrag, tidsram och ansvar

Innehåll

1. Bakgrund.....	4
2. Syfte.....	4
3. Vård- och omsorgsboenden för äldre i Ulricehamns kommun	5
3.1 Nationell lagstiftning	5
3.2 Värdegrund.....	6
3.3 Kommunens styrdokument.....	6
4. Allmän beskrivning av verksamhet och funktioner.....	7
4.1 Brukarperspektiv	7
4.2 Grundkriterier för att skapa en god boendemiljö.	7
4.3 Utemiljö	8
5. Utrymme för gemensamma aktiviteter.....	9
5.1 Aktivitetsrum	9
5.2 Träffpunkt/ dagverksamhet	9
5.3 Rum för välbefinnande	9
6. Boendet	10
6.1 Lägenheterna	10
6.2 Kök.....	10
6.3 Hygienutrymme.....	10
6.4 Övrigt.....	10
7. Allmänna utrymmen inom enheten.....	11
8. Verksamhetslokaler	12

1. Bakgrund

Äldre personer i behov av särskilt boende har som målgrupp förändrats på senare år, vilket i sin tur innebär förändrade krav på de verksamheter kommunen driver. Vid utredning har det konstaterats att lokalerna i Ekerö, kommunens särskilda boende för äldre i Gällstad, inte stöder verksamhetens funktion. Vid lokalrevidering utförd under våren 2015 föreslås avveckling av Ekerö med ersättande nybyggnation i orten. Förstudier av möjligheterna för en nybyggnation har pågått under året och för att gå vidare i projektprocessen, för noggrannare ekonomiska beräkningar bl.a., behövs en ram för hur ett sådant boende ska utformas.

Verksamheterna äldreomsorg och fastighet har i samverkan reviderat kommunens boenden och lokaler och även besökt diverse välfungerande, nybyggda och pågående byggnationer av boenden i andra kommuner. Erfarenheter från dessa, lokaltekniska aspekter, vårdpersonalens kunskap samt forskning och framtidsprognoser, ligger tillsammans med lagar, regler och råd, till grund för dessa riktlinjer. Kommunens äldreomsorg styrs huvudsakligen av socialtjänstlagen (SoL) och lagen om hälso- och sjukvård (HSL). Regler och allmänna råd om särskilt boende för äldre och vård av demenssjuka finns framtagna av Socialstyrelsen och Boverket. Även kommunens vision- och måldokument för äldrefrågor, där behov, utmaningar och möjligheter för gruppen äldre beskrivits, utgör underlag för riktlinjerna i detta dokument.

2. Syfte

Syftet med riktlinjerna är i första hand att finnas som stöd i planeringen av ett nytt vård- och omsorgsboende för äldre i Gällstad. De bör även vara normerande vid ombyggnationer eller framtida nybyggnationer. Riktlinjerna formar den ram inom vilken framtidens äldreboende utformas och ska säkerställa ändamålsenliga lokaler för en effektiv och säker verksamhetsmiljö.

3. Vård- och omsorgsboenden för äldre i Ulricehamns kommun

Ulricehamn ser, likt övriga Sverige, en ökning av andelen äldre i kommunen. Tack vare att denna grupp blir allt friskare och erbjuds hemtjänst och hemsjukvård, samt rehabverksamhet och korttidsverksamhet, kan de allra flesta bo kvar i sitt ordinära boende länge. När hemmavarande inte längre är möjligt kan den äldre söka plats på ett vård- och omsorgsboende. Detta innebär en föränderlig sammansättning av äldre på kommunens boenden, där snittåldern blir högre och sjukdomsbilden mer krävande.

Dessa riktlinjer har tagits fram för att säkerställa att det, vid nybyggnation och ombyggnation av vård- och omsorgsboenden, tas hänsyn till dessa förändringar och nya utmaningar. Riktlinjerna ska även säkerställa att kommunens vision och mål för gruppen äldre, antagna i mål och visionsdokument, tas i beaktande vid sådan byggnation.

Den framtagna visionen för äldre lyder;

- *Äldre ska känna sig trygga i sin vardag och leva ett så gott liv som möjligt, hela livet!*
- *Äldre ska få tjänster av god kvalitet, känna sig delaktiga och bli bemötta med respekt.*

3.1 Nationell lagstiftning

Äldreomsorgen styrs framförallt av Socialtjänstlagen, SoL, men också av Hälso- och Sjukvårdslagen, HSL. Enligt SoL 5 kap 4§ ska kommunens omsorg om äldre inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Kommunen ska i sin äldreomsorg erbjuda god omsorg efter enskildas önskemål och behov.

När omsorg och vård inte längre kan tillgodoses i den enskildes hem, ska kommunen erbjuda ett boende anpassat för den enskildes behov. Inom det särskilda boendet ska den enskilde kunna erbjudas trygghet, omsorg och service samt, enligt HSL 18 kap, erbjuda en god hälso- och sjukvård.

”Socialnämnden skall verka för att äldre människor får goda bostäder och skall ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Kommunen skall inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd. Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.” 5 kap. 5 § Socialtjänstlagen (2001:453)

Enligt lagen om skydd mot olyckor (2003:778) ska ägare och nyttjanderättshavare ha ett skäligt brandskydd. Kommunen som ägare av särskilda boenden för äldre ska säkerställa att tillfredsställande brandskydd finns.

3.2 Värdegrund

I 5 kap. 4 § SoL infördes bestämmelsen om en nationell värdegrund för äldreomsorgen. Kommunerna får själva avgöra hur värdegrunden ska tillämpas och hur de ska leva upp till den. Med värdegrund menas de etiska värden och normer som ska vara grunden för arbetet inom äldreomsorgen och att verksamheten ska inriktas på den äldre personens behov.

3.3 Kommunens styrdokument

I Ulricehamn kommuns vision- och måldokument för äldrefrågor antogs, förutom visionen, sex målområden till grund för framtida strategier. Inom området hälsa och livskvalitet lyftes bland annat vikten av ett salutogent (hälsofrämjande) synsätt. Äldres kost och måltidssituation lyftes också som en viktig fråga där mötesplatser för möjlighet att äta tillsammans efterfrågades. Att ett tryggt och flexibelt boende för alla ska genomsyra kommunens framtida planering, att ta tillvara ny teknik och att äldreomsorgen skall vara en attraktiv arbetsplats, är också målsättningar att ta hänsyn till i planering av boende.

I Ulricehamns kommunalpolitiska handlingsprogram 2015-2018 understryks att alla invånare ska känna trygghet och att kommunen ska leverera högkvalitativ vård och omsorg. En ny äldreomsorgsplan förväntas även antas under 2016 där kommunens vision omsätts till uppdrag i förvaltningen.

4. Allmän beskrivning av verksamhet och funktioner

Den nationella värdegrunden syftar till att äldre ska kunna leva utifrån sin identitet och personlighet. För den ena delen av värdegrunden, ett värdigt liv, blir praktiska förutsättningar viktiga för att främja integritet, självbestämmande och delaktighet samt erbjuda kvalitativa insatser, ge ett gott bemötande till både äldre och anhöriga och ge skydd för olyckor och obehag.

4.1 Brukarperspektiv

- Det särskilda boendet bör vara integrerat med annan bostadsbebyggelse. Närhet till samhällsservice är viktig, liksom närhet till grönområde på plan mark och utemiljö anpassad för äldre. En central placering av det särskilda boendet kan bidra till att brukaren blir mer aktiv och deltar i samhällets utbud.
- Boendemiljön ska vara utformad så att det underlättar för brukaren att leva så självständigt som möjligt och innehålla de utrymmen och resurser som behövs för att ge stimulans i vardagen.
- Lokalernas möjligheter ska tas tillvara i den dagliga verksamheten. All personal måste vara medveten om miljöns betydelse för brukaren.
- Boendet ska utformas så att närstående känner tillhörighet.
- Mötesplats/ restaurang ska ge möjlighet för kringboende äldre att delta i aktiviteter och måltider.
- Vid utformning av boendet ska aktuell forskning och rön kring ex miljö för personer med demenssjukdom tas till vara och användas.
- Det särskilda boendet är även en arbetsplats för omvårdnadspersonal och ska därför vara ändamålsenligt utformat och leda till en god arbetsmiljö.

4.2 Grundkriterier för att skapa en god boendemiljö.

- En lägenhet för varje person som själv har möjlighet att avgöra hur det ska vara ordnat och möblerat. Lägenheten ska uppfylla god tillgänglighet.
- Vård- och omsorgsboendet ska vara utformat, inrett och utrustat så att det underlättar egna aktiviteter. Det ska innehålla de utrymmen som behövs för ett gott liv i den boendes vardag.
- Utformningen ska ske utifrån vad som är en god tillgänglighet och trygg och säker miljö för olika funktionsnedsättningar.
- Färgsättning och belysning ska stödja personer med olika funktionsnedsättningar.
- Miljön i gemensamhetsutrymmena ska möjliggöra för meningsfulla aktiviteter, social samvaro och välbefinnande för den boende.
- Fiber ska dras till alla lägenheter och möjlighet till installation av olika IT-baserade lösningar ska finnas. Extra vikt ska läggas på system som underlättar den boendes självständighet och system som är trygghetsskapande.

4.3 Utemiljö

- Det är önskvärt att det särskilda boendet ligger i marknivå. Utemiljön ska vara lättillgänglig för hyresgästerna och stimulera till utevistelse och aktivitet. Den ska vara anpassad för personer med nedsatt rörlighet och nedsatt orienteringsförmåga.
- Trädgården ska ge stimulans åt alla sinnen och vara tillgänglig året runt.
- Det ska finnas gångvägar runt det särskilda boendet, där man lätt kan köra med rullstol eller rollator. Längs med gångvägen, med jämna avstånd, ska det finnas sittplatser.
- Det bör finnas staket eller annan form av avgränsningar runt boendet för en trygg och säker utevistelse.

5. Utrymme för gemensamma aktiviteter

Välbefinnande, den andra aspekten av värdegrunden, är en subjektiv känsla men kan sägas inkludera känslan av trygghet, att uppleva meningsfullhet, samhörighet, gemenskap och att få stöd i att leva utifrån sin tro och kultur. För flertalet av de boende utgör vård- och omsorgsboendet och kringliggande miljö hela deras tillvaro. Att det finns utrymmen för aktiviteter av olika slag är således av stor vikt för att kunna tillgodose olika intressen.

5.1 Aktivitetsrum

Aktivitetsrum är en lokal där personal och brukare på boendet kan genomföra olika aktiviteter i olika stora grupper.

- Aktivitetsrummet ska vara stort nog som samlingsplats för alla boende men även kunna skärmars av, exempelvis bestå av två rum med skiljevägg.
- Hörslinga ska monteras i aktivitetsutrymmen.
- Handikaptoalett planeras i närheten av aktivitetsrum.

5.2 Träffpunkt/ dagverksamhet

Träffpunkten ska vara en plats för den boende att möta anhöriga och andra seniorer.

- Träffpunkten utformas så att både hyresgäster och seniorer i närområdet kan komma för att delta på aktiviteter.
- Den bör ligga på entréplanet och centralt inom fastigheten.
- Där bör finnas möjlighet att skärma av och stänga till vid aktiviteter som kräver koncentration samt öppna ytor som ger möjlighet till att lätt kunna möblera inför olika former av aktiviteter.
- Det bör finnas köksinredning med ugn, spis, mikrovågsugn kylskåp och frys, samt diskmaskin.
- Handikaptoaletter i eller i närheten av lokalerna.
- Hörslinga ska monteras.

5.3 Rum för välbefinnande

Aktiviteter som *kan* vara aktuella i rum för välbefinnande är:

- Fotvård: Låsbara skåp som kan användas av fotvårdsspecialisterna.
- Hårvård: Låsbara skåp som kan nyttjas av frisörerna.
- Bad: Förberett med vattenledningar och plats för badkar. I taket ska det kunna monteras en taklyft.
- Massage: Plats för massagefåtölj och en massagebänk.
- Sinnesrum/ljusrum: Eftersom äldre personer behöver allt mer ljus för att känna välbefinnande, kan ett ljusrum ersätta solljuset vintertid.
- ”Minigym”: Träningslokal/”minigym”/duskmöjlighet

Hygienisk verksamhet som fot- och hårvård, massage och bad, ska anmälas till miljö- och hälsoskyddsnämnd och anpassas efter socialstyrelsens allmänna råd om yrkesmässig hygienisk verksamhet

6. Boendet

Det egna boendet är kanske den viktigaste platsen för den äldres upplevelse av trygghet och välbefinnande. Här ska finnas möjlighet för egen inredning och att skapa hemkänsla. Det bör förberedas för ny teknik och vara flexibelt utformat för att kunna anpassas till varje boende och dennes behov. Beskrivningen nedan är grundläggande krav som verksamheten ställer på utformningen för att uppnå sitt syfte. Det tillkommer flertalet tekniska aspekter och annan planering på detaljnivå vid byggnation. Vid sådant beslutsfattande ska dessa krav finnas till stöd.

6.1 Lägenheterna

- En enhet på vård- och omsorgsboendet ska innehålla 8-10 lägenheter, samt gemensamhetsutrymmen för samvaro.
- Lägenheten ska vara 30-37 m² och lätt att inreda. Säng ska kunna vara placerad mot vägg eller ställas rakt ut.
- Lägenheterna ska vara fullvärdiga och innehålla hall, hygienutrymme, kompaktkök och klädkammare.
- Parboende ska enligt lag kunna erbjudas och för detta ändamål behöver ett visst antal rum vara anpassade med lämplig storlek och planlösning. Efterfrågan på lägenheter för parboende varierar kraftigt varför det finns fördelar med att bygga dessa flexibelt. Med en mindre ombyggnation bör en lägenhet kunna anpassas till en eller två brukare.
- Skena ska finnas i taket för möjlig montering av hissanordning

6.2 Kök

- Lägenhetsköket ska vara ett flexibelt pentry
- Timer ska finnas kopplat till uttag
- Köket ska vara anpassat för personer med funktionsnedsättning

6.3 Hygienutrymme

- Hygienutrymme med dusch och toalett ska vara anpassade till brukare med olika former av funktionsnedsättning.
- Våtrumstorna och placering av utrustning ska medge plats för två personal och brukare med rullstol.
- Hygienutrymmet ska inredas flexibelt för att kunna anpassas till brukare med olika förutsättningar.

6.4 Övrigt

- TV ska kunna kopplas in i det egna rummet
- Rummet bör ha tillgång till trådlöst Internet och vara förberett för modern teknik
- Medicinskåp ska finnas lättillgängligt och med lås

7. Allmänna utrymmen inom enheten

För varje enhet, med 8-10 lägenheter, finns allmänna utrymmen som även de ska främja både en hemtrevlig miljö och en bra arbetsplats. Nedan punkter är viktiga för att uppnå detta och även här finns tekniska aspekter att besluta om vid byggnation, där dessa finns som stöd tillsammans med bästa tillgängliga information, forskning, verksamhetens erfarenheter och nationella riktlinjer.

- Flera enheter ska placeras, i förhållande till varandra, så att samarbete möjliggörs.
- Utformning ska ge hemkänsla och vara en naturlig träffpunkt för brukare. Matplats, kök och allrum placeras centralt inom enheten. Här samlas de flesta brukarna till gemensamma måltider och daglig samvaro. Matplats och allrum bör ligga i närheten av varandra men erbjuda separata mötesplatser.
- Gemensamma utrymmen och lägenheterna ska placeras i förhållande till varandra så att brukaren lätt kan överblicka och lära känna sin miljö. Olika färg på enheterna underlättar orienteringen.
- Byggnadens utformning måste vara enkel, med korta överblickbara korridorer, så att brukaren lätt kan orientera sig.
- Matplats ska finnas där man kan sitta i mindre grupper där möjlighet för personal finns att sitta med. Man ska kunna lämna sin matplats utan att störa andra boende.
- Kök och dess utrustning kan behöva låsfunktioner beroende på verksamhet och risker.
- Allrum ska fungera som mötesplats och innehålla bra och bekväma sittmöjligheter. Önskvärt är braskamin.
- Korridor ska vara så bred att det är möjligt att mötas med ex två rullstolar. Korridoren ska kunna innehålla sittmöbler.
- Det ska finnas tillgång till altan/balkong på samtliga enheter.

8. Verksamhetslokaler

Lokalerna ska anpassas för den verksamhet som bedrivs och för en god arbetsmiljö där punkterna nedan bör inkluderas. De tekniska aspekter som tillkommer beslutas om med stöd av bästa tillgängliga information, verksamhetens erfarenheter och nationella riktlinjer.

- Handikapptoiletter
- Centralt- och närförråd, hjälpmedelsförråd, lägenhetsförråd, trädgårdsförråd
- Stådotrymme för städvagn, kemikalier m.m.
- Skölj
- Tvättstuga
- Vilorum
- Lunchrum
- Kapprum
- Omklädningsrum dam/herr inkl. dusch och toalett.
- Konferensrum

Administrativa lokaler

- Kontor för två enhetschefer, en administratör
- Kontor för sjuksköterska och rehabiliteringspersonal
- Kontor för personal
- Dokumentationsplats
- Lokal för hemtjänst

Restaurang

- Tillagningskök
- Varuintag
- Förvaringsutrymmen
- Personalutrymmen

Parkeringsmöjligheter

- Besökande
- Hemtjänsten
- Kostverksamheten
- Vaktmästare
- Personal

Säkerhet

Styrdokument och rutiner krävs för att aktivt arbeta med brandskydd och säkerställa en rimlig och tillräcklig nivå. De boende kan inte alltid själva sätta sig i säkerhet vid brand, vilket ställer krav på personalen att kunna agera rätt i sådan händelse eller annan orsak till

utrymning. Ett systematiskt och kontinuerligt brandskyddsarbete bör bedrivas och dokumenteras.